

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

«АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ДОСЛІДНИКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД»

МАТЕРІАЛИ

**IV Міжнародної науково-практичної конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених**

14-15 травня 2021 року

Науково-дослідна лабораторія

**«АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА
ДОСЛІДНИКА»**

Суми 2021

Ministry of Education and Science of Ukraine
Sumy State Pedagogical University
named after A. S. Makarenko

ACADEMIC CULTURE OF THE RESEARCHER IN THE EDUCATIONAL SPACE: EUROPEAN AND NATIONAL EXPERIENCE

MATERIALS

**IV International Scientific and Practical Conference of
applicants of higher education and young scientists**

May 14-15, 2021

Sumy 2021

УДК 378.4-028.42:008:303.82-057.4

Рекомендовано до друку вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол №14 від 19 травня 2021 року)

Рецензенти:

Кудріна О.Ю., доктор економічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи (Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка);

Семеніхіна О.В., доктор педагогічних наук, професор (Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка).

Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 14-15 травня 2021 року) / за ред. О. М. Семеног. – Суми : Видавництво СумДПУ імені А. Макаренка, 2021. – 113 с.

У збірнику представлено узагальнені результати досліджень учасників III Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід». Проблематика наукових розвідок: академічна культура і добросовісність, академічна комунікація, мовленнєва особистість дослідника, інфомедійна грамотність, актуальні проблеми досліджень у галузі лінгвістики, літературознавства, соціальної комунікації, професійної освіти.

Academic culture of researcher in educational space: European and national experience Proceedings of the Third All-Ukrainian scientific conference (Sumy, May 14-15, 2021) / edited by O. Semenov. – Sumy: Publishing: Sumy State University named after A. Makarenko, 2021. – 113 p.

The collection presents the generalized research results of the participants of the III International scientific and practical conference of higher education applicants and young scientists "Academic culture of a researcher in the educational space: European and national experience". Problems of scientific research: academic culture and integrity, academic communication, speech personality of the researcher, infomedia literacy, current research problems in the field of linguistics, literature, social communication, vocational education.

The materials are published as part of the EU project which is funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the authors and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

©Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

ЗМІСТ

Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід.....	6
РОЗДІЛ 1. АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА. АКАДЕМІЧНА КОМУНІКАЦІЯ.....	9
Омельчук С. А. Модель добросоціального академічного середовища закладу вищої освіти: 7 кроків від мети до результату.....	9
Огієнко О.І. Інноваційність як сутнісна характеристика розвитку освіти дорослих у розвинених країнах.....	17
Артюхов А. Є. Наукові дослідження та їх соціально-економічний вплив: критерії якості.....	19
Грона Н. В., Мазепа І. П. Наукова стаття як складник пошуково-дослідницької діяльності студентів.....	22
Чистякова І. А. Формування компетентностей з академічної добросоціальності у студентів педагогічних університетів країн ЄС.....	27
Міхно О.П. Наратив у історико-педагогічному дослідженні.....	30
Ішутіна О. Є. Розвиток культури академічної добросоціальності викладачів ЗВО.....	34
Більська Т. В. Дослід як метод роботи із учнями початкової школи.....	38
Шевчук О. П. Психологічні особливості академічної комунікації.....	43
РОЗДІЛ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ ЛІНГВІСТИКИ ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА.....	48
Козлова В.В. Параметр гендер в англомовному парентальному дискурсі.....	48
Самойленко А. В., Грона Н. В. Використання прецедентних феноменів у ЗМІ.....	52
Кожевнікова М.М, Федоряка Л.Д. Шекспірівський сонет 1 українською (на прикладі перекладу Дмитра Павличка).....	56
Альбрехт І.К., Федоряка Л.Д. Концепт “книга” як фактор творення персонажної характеристики (за романом Робіна Слоуна “Аякс Пенумбра, 1969”).....	61
Філь А. І. Авторська мовна інтерпретація концепту <i>простір</i> у збірці «Палімпсести» Василя Стуса.....	66
РОЗДІЛ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ ФАХОВОЇ ОСВІТИ.....	70
Голя Г. М. Методичні аспекти формування цінностей академічної добросоціальності у майбутніх вчителів початкових класів.....	70
Лук’янчук М. В. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземної мови для початкової школи: психолого-педагогічний аспект.....	74
Лозова Н. Г. Формування літературознавчої компетентності студентів у процесі роботи над художнім текстом.....	79
Сьоміна А. А. Перспективи впровадження інфомедійної компоненти у програму підготовки документознавців.....	83
Шуст Л. М., Кулікова Г. Д. Розвивальні можливості навчального матеріалу в сучасних букварях.....	86

Раковець О. Ю. Актуальні проблеми формування здоров'язберезувальної компетентності сучасного педагога.....	91
Зайчук К. А. Планування та регулювання освітніх проєктів на ринку туристичних послуг (на прикладі Волинської області).....	95
Степанюк І. В. Тенденції та перспективи розвитку народного хореографічного мистецтва в Україні.....	99
Колган О. В., Колган Т. В. Застосування проєктних організаційних структур у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО).....	105
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	111

РОЗДІЛ 1
АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА. АКАДЕМІЧНА КОМУНІКАЦІЯ

Омельчук С. А.

*доктор педагогічних наук, доцент,
перший проректор, професор
кафедри слов'янської філології та
світової літератури
ім. проф. О. Мішукова,
Херсонський державний університет*

**МОДЕЛЬ ДОБРОЧЕСНОГО АКАДЕМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА
ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: 7 КРОКІВ ВІД МЕТИ ДО РЕЗУЛЬТАТУ**

Дотримання принципів академічної доброчесності належить до однієї з основних цінностей корпоративної культури університетської спільноти будь-якого закладу вищої освіти. Правове підґрунтя створення доброчесного академічного середовища в університетах становить Закон України «Про освіту», у ст. 42 якого, по-перше, визначено сутність поняття «академічна доброчесність»; по-друге, схарактеризовано особливості дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами освіти; по-третє, сформульовано види порушень академічної доброчесності й види академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності [2].

Водночас повною мірою міг би визначити основні засади забезпечення академічної доброчесності в царинах освіти й науки Закон України «Про академічну доброчесність», проєкт якого розміщено на офіційному вебсайті Національного агентства із забезпечення якості освіти в розділі «Академічна доброчесність» (<https://naqa.gov.ua/>). Проєкт цього закону ґрунтується на таких загальноприйнятих світовою спільнотою стандартах і принципах: 1) чесності та порядності; 2) об'єктивності; 3) професіоналізму; 4) взаємної поваги й довіри; 5) нульової толерантності до будь-яких проявів порушення академічної

доброчесності; 6) відповідальності; 7) прозорості та публічності; 8) законності; 9) справедливості; 10) академічної свободи; 11) здорового глузду [1]. Без сумніву, ці одинадцять принципів і визначають основні орієнтири в побудові доброчесного академічного середовища в сучасному закладі вищої освіти.

Окрім законодавчого забезпечення, визначають пріоритетні вектори вітчизняних університетів у дотриманні принципів академічної доброчесності й методичні рекомендації, оприлюднені на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України, зокрема: «Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності» [3], «Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.)» [5], «Деякі рекомендації щодо впровадження етичних кодексів в українських вищих навчальних закладах» [6].

На прикладі Херсонського державного університету, який сповідує ідеали відкритості, прозорості й академічної доброчесності для всіх членів університетської спільноти, продемонструємо конкретні кроки успішного формування доброчесного академічного середовища в закладі вищої освіти. Зокрема, за останні п'ять років університет пройшов шлях від розуміння й усвідомлення сутності поняття «академічна доброчесність», розроблення необхідного нормативного забезпечення до створення доброчесного академічного середовища, модель якого представлено на рис. 1.

Крок 1. Підґрунтя для забезпечення самого процесу дотримання принципів академічної доброчесності в університеті становить створення нормативного й інформаційного інструментарію, що регламентує етичні норми академічних взаємовідносин усіма учасниками освітнього процесу. Насамперед це Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу, Положення про комісію з питань академічної доброчесності, Положення про групу сприяння академічній доброчесності, кодекси академічної доброчесності здобувача вищої освіти й науково-педагогічного працівника університету,

Порядок виявлення й запобігання академічному плагіату в науково-дослідній та навчальній діяльності здобувачів вищої освіти.

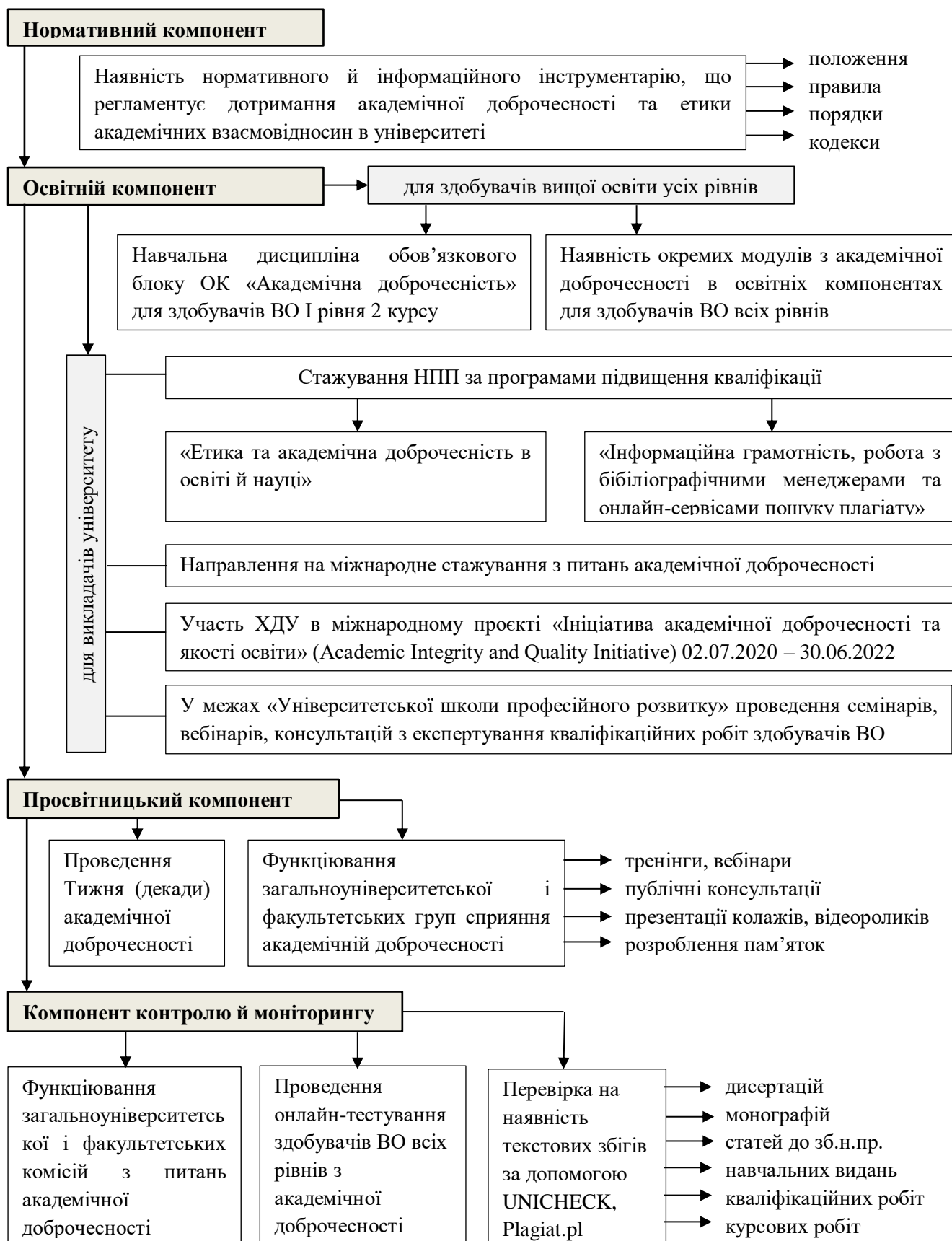

Рис. 1. Модель добросовісного академічного середовища
Херсонського державного університету

До того ж дотримання принципів академічної добросовісності всіма членами університетської спільноти регламентовано й у Декларації корпоративної культури Херсонського державного університету як одному з основних документів закладу, а також є обов'язковим елементом контрактів і посадових інструкцій науково-педагогічних працівників, угод про навчання для здобувачів вищої освіти.

Водночас розроблення самих положень, порядків, інструкцій, кодексів тощо не повинно стати самоціллю. Усі ці документи мають бути дієвими.

Крок 2. Формування ціннісних орієнтирів академічної добросовісності в здобувачів вищої освіти всіх рівнів. Цей процес має бути неперервним. Зокрема, у Херсонському державному університеті до переліку обов'язкових освітніх компонент для здобувачів вищої освіти I (бакалаврського) рівня 2 курсу введено однокредитну навчальну дисципліну «Академічна добросовісність», предметом якої є фундаментальні цінності академічної добросовісності, академічна культура, етичні і правові норми, види порушень, внутрішні нормативні документи та інструменти запобігання проявам академічної нечесності в університеті тощо. Практичне спрямування курсу мотивує здобувачів вищої освіти до добросовісної поведінки й озброює необхідними для цього компетентностями. Окрім дисципліни «Академічна добросовісність», окремі модулі з академічної добросовісності наявні в інших освітніх компонентах / навчальних дисциплінах для здобувачів вищої освіти всіх рівнів.

Особливу роль у закладанні основ академічного письма відіграє процес підготовки курсових робіт (проектів) і кваліфікаційних робіт, під час якого у здобувачів вищої освіти I (бакалаврського) і II (магістерського) рівнів формуються насамперед навички добросовісної й коректної роботи з різноманітними джерелами інформації.

Крок 3. Дієвим інструментом набуття компетентностей із дотримання принципів академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин є системне навчання науково-педагогічних працівників університету в межах програм підвищення кваліфікації. У Херсонському державному університеті вже другий рік поспіль результативно функціює «Університетська школа професійного розвитку», що на неперервній основі пропонує низку актуальних і корисних навчальних курсів, семінарів, тренінгів, спрямованих на формування й підвищення як власне професійних, так і загальних компетентностей, особистих якостей викладача, необхідних для якісного виконання професійних функцій. Зокрема, за розробленими програмами «Етика та академічна доброчесність в освіті й науці» й «Інформаційна грамотність, робота з бібліографічними менеджерами та онлайн-сервісами пошуку плагіату» в межах «Університетської школи професійного розвитку» підвищили кваліфікацію майже 60 науково-педагогічних працівників.

Також під час проходження підвищення кваліфікації в індивідуальних планах науково-педагогічних працівників з-поміж шести обов'язкових кредитів окремим модулем (переважно один кредит) передбачено опанування принципів і засад академічної доброчесності, відповідного інструментарію тощо.

До того ж досить поширеною серед викладачів університету стала практика міжнародного стажування з питань академічної доброчесності в європейських університетах.

Крок 4. Участь закладу вищої освіти в різноманітних міжнародних проєктах і грантах, що дасть змогу на інституційному рівні розширити можливості щодо планування й організації університетської системи забезпечення академічної доброчесності, мотивації всіх учасників університетської спільноти до доброчесної поведінки, контролю за підвищенням внутрішньої системи забезпечення якості освіти. З огляду на зазначене Херсонський державний університет разом з іншими 60 закладами вищої освіти України є учасником

міжнародного Проєкту «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative), місія якого полягає у формуванні нової академічної культури, що базуватиметься на довірі, чесності, прозорості, реальному навчанні, справжній науковій роботі (<https://saiup.org.ua/pro-projects/>).

Крок 5. Популяризація основних принципів академічної доброчесності, упровадження їх в освітньо-наукову діяльність університету. Одним із дієвих інструментів такої діяльності є проведення тижнів (декад) академічної доброчесності, що передбачають як загальноуніверситетські, так і факультетські заходи, зокрема: різноматичні вебінари «Відкритий доступ та академічна доброчесність: ресурси Наукової бібліотеки ХДУ», «Досвід здобувачів-експертів НАЗЯВО щодо процедур забезпечення академічної доброчесності», «Що показує звіт про перевірку на плагіат?», «Як Unichек створює академічно доброчесне середовище у закладі освіти?»; тренінг-курс «Технологічні та процедурні інструменти виявлення академічного плагіату у наукових роботах», публічні консультації «Як перевірити курсову і кваліфікаційну роботу на плагіат?», презентація колажів і відеороликів «Академічна доброчесність для мене – це ...».

Важливу роль у просвітницькій діяльності відіграє загальноуніверситетська група сприяння академічній доброчесності, що делегує частину своїх повноважень факультетським групам (рис. 2).

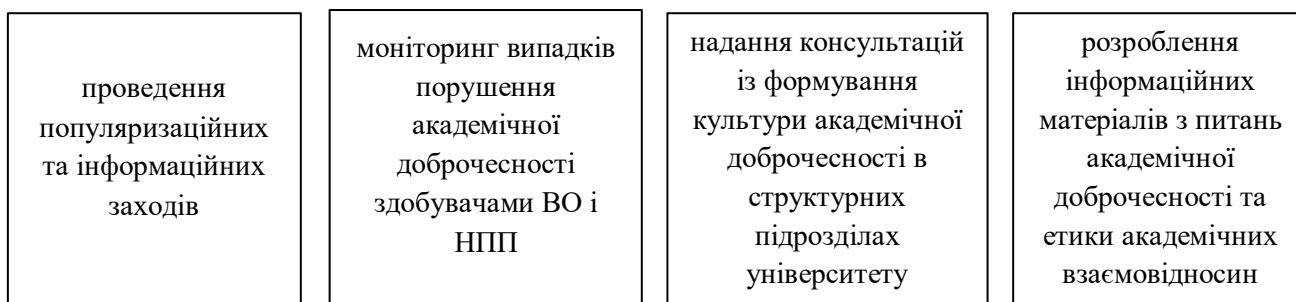

Рис. 2. Основні напрями діяльності груп сприяння академічній доброчесності

Крок 6. Обов'язкове застосування інструментів контролю й моніторингу за дотриманням принципів академічної доброчесності всіма учасниками університетської спільноти.

1. Перевірка наукових, навчально-методичних, кваліфікаційних і курсових робіт на унікальність за допомогою онлайн-сервісів Unicheck і Plagiat.pl.

2. Змістова експертиза наукових, навчально-методичних, кваліфікаційних і курсових робіт.

3. Проведення онлайн-тестування здобувачів вищої освіти всіх рівнів з академічної доброчесності. Зазначимо, що розроблені тестові завдання виконують роль не лише ефективного педагогічного засобу діагностики набутих у здобувачів вищої освіти компетентностей з академічної доброчесності, а й є дієвим інструментом підвищення уваги до дотримання норм академічної етики і доброчесності в процесі освітньої й наукової діяльності [4].

4. Системне опитування й анкетування всіх учасників університетської спільноти з метою поліпшення інфраструктури забезпечення академічної доброчесності та якості освіти в закладі.

5. Діяльність комісії з питань академічної доброчесності, наділеної правом виявляти та встановлювати факти порушення академічної доброчесності учасників освітнього процесу університету й ухвалювати рішення про вид відповідальності. Зокрема, за результатами засідань комісії у 2020 році 11 кваліфікаційних робіт I (бакалаврського) і 37 кваліфікаційних робіт II (магістерського) рівня вищої освіти, які не подано на технічну перевірку системою Unicheck та які мають низький або незадовільний рівень унікальності, не допущено до захисту. Деяким здобувачам рекомендовано на наступний рік доопрацювати кваліфікаційну роботу й подати до захисту, а деяким – підготувати й захистити кваліфікаційну роботу з іншої теми. Також комісія розглядає й факти академічної недоброчесності викладачів університету, зокрема виявлення академічного плагіату, самоплагіту, використання

матеріалів раніше опублікованої роботи без зазначення автора та джерел запозичень та ін.

Крок 7. Ефективне управління процесом дотримання академічної доброчесності на інституційному рівні першим проректором та на локальному рівні деканами факультетами (помічниками деканів із забезпечення якості освіти), головами учених рад факультетів, головними редакторами наукових фахових видань, головами спеціалізованих учених рад, керівниками науково-дослідних робіт, головами організаційних комітетів наукових заходів тощо.

Література:

1. Закон України «Про академічну доброчесність» (проект). URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82-%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%83-%D0%9F%D1%80%D0%BE-%D0%90%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%83-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C.pdf>
2. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>
4. Омельчук С. (2020). Тестування як метод педагогічної діагностики набутих у здобувачів вищої освіти компетентностей з академічної доброчесності. *Scientific and pedagogic internship «Organization of educational process in the field of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and RU countries»: Internship proceedings*, November 16 – December 28, 2020. Wloclawek : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020. P. 105–111.
5. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>
6. Стадний Є. Деякі рекомендації щодо впровадження етичних кодексів в українських вищих навчальних закладах. URL: <https://drive.google.com/file/d/0ByYt3wkv0LOAd282OEtWaTJwX1U/view>